

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ МИНИСТІРЛІГІ

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ДІНТАНУ НЕГІЗДЕРІ

УДК 378(075.8):2

ББК 86.2 я73

Д91

Байтенова Н.Ж., Құлсариева А.Т., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С.,
Бейсенов Б.Қ., Борбасова Қ.М., Затов Қ.А., Демеуова А.А., Абжалов С.У.,
Мейрбаев Б.Б., Шубасова Ұ.Қ., Дуйсенбаева А.
Дінтану негіздері. – Алматы, 2015. – 414 б.

Барлық оқу формалары бойынша студенттерге оқулық ретінде ҚР БҒМ
баспаға ұсынған.

2014 жылдың жоғарғы оқу орнының үздік оқытушысы мемлекеттік грантымен
қаржыландырылған.

Рецензенттер: филол.ғ.д., профессор Г. Қ. Абдигалиева
филол.ғ.д., профессор Д.Ө. Құсайынов
филол.ғ.д., профессор Н.Д. Сағадиев

Д 91 Дінтану негіздері. /Байтенова Н.Ж., Құлсариева А.Т., Құрманалиева
А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Қ., Борбасова Қ.М., Затов Қ.А., Демеуова
А.А., Абжалов С.У., Мейрбаев Б.Б., Шубасова Ұ.Қ., Дуйсенбаева А.: ЖОО-на
арналған оқулық. – Алматы: 2015. – 414.

ISBN 978-9965-29-399-3

Оқулықта әлемдік дінтануда жан-жақты қарастырылған әр түрлі дін
теориялары қарастырылған. Дін тарихын баяндауда даосизм, индуизм,
иудаизм және басқа ұлттық діндермен қатар буддизм, христиандық,
ислам сияқты діндердің тарихы баяндалады. Дін философиясы мен
теологияның басты бағыттарына жете назар аударылады. Оқулық дінтану
саласының мамандарына, бакалавр мен магистранттарға, докторанттарға
және осы мәселелерге қызығушылық танытатын барлық мамандар мен
жалпы оқырман қауымға арналады.

УДК 378(075.8):2
ББК 86.2 я73

ISBN 978-9965-29-399-3

Алғы сөз

Дін мәселелері қоғам мен мемлекет үшін аса маңызды да күрделі болып
табылады. Дін қоғам өмірінің барлық жақтарына әсер етіп, қоғамдық дамуға
зор ықпал етеді. Сондықтан дін жайлы дұрыс көзқарасты, түсінікті
қалыптастыру дінді зайырлы тұрғыдан талдаудың басты мақсаттарының бірі
болып табылады. Қазақстан қоғамы үшін сапалы білім алған кәсіби
мамандарды дайындау маңызды мемлекеттік мәселе, өйткені білім берудің
мақсаты – жастардың кәсіби біліктілігін қалыптастырумен қатар, олардың
бойында рухани құндылықтарды терең сіңіріп, дүниеге деген көзқарасын
қалыптастыру. Осы тұрғыда адамның тұлғалық қасиеттерін ашып,
кемелденуіне негіз болатын гуманитарлық пәндердің, соның ішінде дінтанудың
маңызы өте зор. Ұсынылып отырған оқулық осы қажеттіліктен туындаған және
соны қанағаттандыруға бағытталған қадам болып табылады.

Қазақстан Республикасының бірқатар жоғарғы, арнайы және жалпы білім
беретін оқу орындарында дінтану курстары оқытылады. Қазіргі заманғы
дінтану ғылымы ауқымды теориялық білімдер жиынтығы мен эмпирикалық
деректерді қамтиды. Оқулықта дінтану саласында қалыптасқан білімдер
жүйеленіп, әдістемелік қисынға сай баяндалды. Дін теорияларының негіздерін
баяндауда дінді философиялық, әлеуметтанулық, психологиялық тұрғыдан
талдауға көңіл бөлінді. Сонымен қатар діннің қоғамдағы орны мен әлеуметтік
қызметтері, діннің элементтері мен құрылымы, мәдениет пен байланысын
ғылыми-теориялық тұрғыдан ашуға талпыныс жасалды. Діндер тарихын
сипаттау дін эволюциясының сатыларын қамтиды, бұл бөлімде әлемдік
діндердің ілімдерін, ғибадаттық ерекшеліктері мен бағыттарына басты назар
аударылды. Оқырман қауым діннің тарихи түрлерімен таныса отырып, олардың
ілімдік ерекшеліктері, негізгі бағыттары және культтік практикасы туралы
толық мәлімет ала алады. Сонымен қатар оқырман қауым әртүрлі діндерді
салыстырмалы зерттеу мүмкіндігіне ие болады.

Оқулықта дәстүрден тыс діни ағымдар да қарастырылады. Авторлар
құрамы бұл діни ағымдардың пайда болуы мен таралуын, ілімдік және культтік
ерекшеліктерін аша отырып, оқырман қауымға олардың дәстүрлі рухани
ұстанымдардан қандай айырмашылығы бар екенін, сонымен қатар бұл діни
ағымдардың мақсаты мен мүдделерін көрсетеді. Дәстүрден тыс діни ағымдарды
қарастыра отырып, авторлар оқушы жастарды әртүрлі бағыттағы радикалды
экстремистік және фундаменталистік, тоталитарлық және деструктивті
ағымдардың ықпалынан сақтандыруға, осындай ұйымдардың әрекетінің алдын
алуға көп көңіл бөледі.

Студенттер мен магистранттардың назарына әлемдік діндердің және
сондай-ақ конфессионалдықтан тыс синкреттік ілімдердің негізінде
қалыптасқан дін философиясының басты бағыттарының талдауы ұсынылып
отыр. Дін философиясы діннің терең мәнін ашуға, діннің дүниетанымдық және
құндылықты ұстанымдарын жете игеруге ықпал етеді.

Дінтануды оқыту мен игеру әлемдік және отандық діни мәдениеттің озық

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз	3
Дінтану пәні	5
Бірінші бөлім	
ДІН ТЕОРИЯСЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ	
Діннің анықтамасы	13
Анықтама типтері	14
Діннің мәндік сипаттамалары	41
Діннің негіздері мен алғышарттары	47
Социумдық негіздер	48
Психологиялық алғышарттар	51
Гносеологиялық алғышарттар	53
Діннің элементтері мен құрылымы	56
Діни сана	56
Діни қатынастар	63
Діни ұйымдар	65
Мәдениет жүйесіндегі дін	67
Діннің функциясы мен ролі	72
Екінші бөлім	
ДІН ТАРИХЫ	
Діннің шығуы	77
Түркі халықтарының исламға дейінгі ежелгі наным-сенімдері	83
Индуизм	92
Конфушишілдік	95
Даосизм	100
Синто	103
Иудаизм	107
Буддизм	111
Ламаизм	116
Христиандық	119
Христиандықтағы негізгі бағыттар	124
Ислам	129
Исламдағы сунниттік бағыт	132
Исламдағы шияиттік бағыт	136
Қазақстанға ислам дінінің келуі мен орнығуы	143
Қазіргі дәстүрлі емес культтер (наным-сенімдер)	147
Үшінші бөлім	
ДІНИ ФИЛОСОФИЯНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	
Буддалық философия	153
Хинаяна философиясы	153
Махаяна философиясы	157
Православие философиясы	164

Академиялық философиясы	165
Жалпы тұтастық метафизикасы	169
Жаңа діни сана сенім	173
Католиктік философиясы және теология	176
Неотомизм	176
Жаңа августиандық	183
Тейардизм	189
Католиктік теология	191
Протестанттық философия мен теология	194
Ислам философиясы	204

Төртінші бөлім
ДІНТАНУДЫҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІМДЕРІ

Дін философиясы	240
Діни антропология	273
Дін психологиясы	304
Дін социологиясы	331
Дін феноменологиясы	358
Еркін ойшылдық	374
Ескертулер	407
Әдебиеттер тізімі	411